

voorhen, dat sy ook niet en begeerden yomanden te forseren in sijn conscientie, hen te vreden houdende, en God dankende dat sy middel hadden hem te dienen na hare conscientie, en hopende dat de Heeren souden toeficht nemen, dat so wel d'eene als d'andere souden hebben reden van genoeg: verlocht dat hen believede te ordineren dat niemand den anderen en soude mogen verongelijken noch overlasten om het feit van der Religie.

Dier na so de Heeren opte naestvolgende preedaggen letterde / geensins en bonden geraden / dat nadien die van der Gereformeerder Religie in binnen der stad predikten / dat men d'andere boozers en ingesetenen in so groten getale buiten op 't kiel te sermone soude laten gaen / en also de stad in groten hazard stellen / als die buiten en d'andere binnen souden wesen. Waerom si stoten dien Predicant te doen preken binnen der stad in de kerke van S. Joris / wesen de ober-Prochie van 't kiel / bidden dien dat heil leer was / dat si den anderen ook niet en hadden doen boozhouden / datse mede van noch twee andere kerken abstinierden / namelijk van den Cloostere en kerke van S. Michiel / groot sterck / en wel gelegen op 't water: en dat ook seer goet hadde gewoest / hadde men onder sproken gehad van S. Jacobs kerke / nits die in 't hoogste van de stad lag / en eenen stercken gewelddigen toren hadde / daer mit men vele quaers soude hebben kunnen doen / begerende dat die Persionaris so vele van hen verbrage waer 't moegelijt: dewelke so het alrede nacht werde / en sy noch hoeg moeste dien avond / en niemant van hen booz de hant en wiste / heeft en klein hutesken (al staende) geschieden aen de Ministrers / inhoudende als hier na volgt:

(Fol. 62.)

It prediken van de Con-fessie in de kerke van S. Joris.

It schijven van de Con-fessie aen de Heeren Meenten.

Lieve Heeren, rapport gedaen hebbende van de goede wille getoont en bewesen op 't gene dat u lieder is voor gehouden geweest, ingelijc van het geschrift desen avont overgegeven, nademaek ik op staende voet weg reisen moeste, ter sake als gylieder weet, so hebben my mijn Heeren van deser stad, om sake respect en dwingende advertentie of waarschuwing na der hand geschiet, bevolen u lieder te verkondigen, hoe dat behalven de twee voorseide kerken, namelijk van ons lieve Vrouwe en S. Joris, desen dag gespecificeert en geraemt, men in gelijker voegen op dat pas van noch twee abstinieren wilden, namelijk van S. Jacobs kerke en S. Michiels Clooster: welke gehoorsaemheid mijn Heeren aengenaem wesen, en u lieder goetwilghheid betonen sal. Hier mede my recom-manderende, wil ik sluten en een einde maken, met groten haest opten 23 dag van Oegstmaest 1566. Onder stont aldus, tot u lieder besten, *Jegues van Wesenbeke*, Pensionaris van Antwerpen.

Ut sulken verbod van dese hier gespecificeerde kerken niet in te nemen / nademaek 't volk van der Religie dacht als dat de Overheit ten minsten by gedogte hun 't gebruik der ander kerken souden toelaten; so hebben die van de Duitse tale s. Saterdaegs smorgens / opten 23 dag van Oegstmaest / in de Bozgerkerke haer predicatie gedaen / en de Walen hadden voorgenomen en gemeent totten Predikers te prediken.

Maer mits op de selve morgen quamen twee Ede-len in den name van den Heere Prince van Orangien / namentlijk / Cholouze en James / bertonende dat sijn Excell. leed was 't gene in sijn absentie was geschiet / en begerde dat men hen luden in geen kerken en soude laten preken binnen der stad / gelijk sy verstaen hadde dat sy alrede eenige met force hadden ingenomen / en want sy niet geraden en hont de poozten van der stad te openen / dat daerom de Heeren van der stad souden gedogen en toelaten dat de predicatien mochten in de nieuwe stad gehouden werden en geschien / tot welken einde die van der Wet deputeerden eenen van den Schepenen om de wachte te gaen belasten en bevelen / als datse byedelijc en stil souden booz-ly en dooz laten passeren 't volk dat totter boozs plaetse na de predicatie wouden gaen / maer mits de Duitse alrede

in groten getale in de boozs kerke vergadert waren / so werd booz 't beste aengesien en bebonden / als dat men se booz dien morgen soude laten booz baren / met conditie datse na middag haer predicatie in de nieuwe stad ook doen souden gelijk de Walen / welcke noch niet in gegaan zijnde totten Predikers (mits dat sy de deuren en poozten toe hielden) so haest als verboden word daer in niet te komen / hun predicatien smoggen in de nieuwe stad / deden / by autoriteit / permissie / en gedogte van mijn Heeren.

Den Prince van Orangien heeft ook hen 29 Augusti geschieden aen de steden van Holland / dat sy 't sijnder groot leetwoesen verstaen hadde / dat oergiften nacht (ly tot Brussel zijnde) dese nieuwe Sectarissen binnen Antwerpen met force aldaer alle de kerken / kleine en grote / berooft en gepilgeert hadden / 't heilig Sacrament / alle d' Altaren / Beelden / Schilderijen en Ornamenten neder gekloppen / hebbende / en tot schanden gemacht / alles in vermadensse van het Christelijc gelofte en van den dienste Godes / en contermitte van de Coninklijke Majest. hen begerende de boozs Sectarissen 't selve te sullen doen met geweld en force in alle kerken / Godes-huizen en andere Geestelijc plaetsen / so in steden als ten platten lande gelegen / waerom de Hoogheit van de Hertoginne hem bevel hadde hen luden daer van verlost te adverteren / en niet te min ordonneren van sijnne Maj. wegens selke wale en machte te houden sy dage en nacht als sy luden bevinden souden te behoren / op dat sulke grote schandalisatie in hare kerken en Geestelijc plaetsen niet en geschiede / hen luden ook beboehende die van de platte landen daer van ook te adverteren / op datse mede op haer goede wesen souden mogen / en op datse te stellen tot sinder verskerthote.

So haest als dese keelijc insolentia Antwerpen is verstaen / so heeft den Coopman noch vele meer beboehet en besogt geweest van te horen / en beduelt / dat 't gene sy als doen aen de Beelden hadde gedaen / en aen de goeden van de kerken / dat 't selve maer en moet een boozbode / van dat de quaetwillige niet mit in den sijn en hadden 't avont of morgen haer en andere goede luden Comptoiren en huizen te komen plunderen / roben / en saccageren al dat sy souden vinden: ja ook booz tot het bloedbergheten te komen / al hadden sy toe noch toe hen daer af verrijd / gelijk sommige tallen en geboesten (die hen om maer byzich quaet te mogen doen daer by en hoegden) haer bel luden luden / ja seiden koel in acht of boertien dagen sullen wy al 't samen even rijk zyn / waer mit gebodt is / dat de Coopmanschap geheel stil heeft gesaen: grote meugte van allerhande goeden zyn geplucht en weggevoert: en diverse Coopluden hebben haer in persoon gesabsentert / besonder de Italianen en Spangiaerden / die hen meest verbeert wonden.

Daer en tusschen en ontrent dien tijd / is gelijc destructie in vele andere kerken / Cloosteren / Dorpen en Steden ook toegehomen. Te Mechelen hebben eenige te Minnebroeders en in sekerre andere Cloosteren sulks ook begonst / maer is boozt belet. Te Lier hebben sy sulks ook willen doen / maer de Wet heeft hen beloost 't selve te baren te doen: en heeft dien volgende alle Beelden en andere dingen afgedaen / en de kerken geledigt / en hen Besanten 't selve getoont: sulc is te meer plaetsen in Brabant / en elders meer gebeurt. 's Hertogenbosse / Breda en Bergen hebben alle van gelijken gehad / en ook sulke destructie als Antwerpen geleden. So ook van gelijken deden Gent / Yperen / Dennewinde / Delft / Oudenarde / en meer andere. Steden in Vlaenderen: ingelijc Valencijs / en meer andere steden in Holland: Haerlem / Leiden / Delft / den Briel / en andere plaetsen in Holland.

It schijven van de Prince van Orangien aen de steden van sijn Gouvernement.

Het bevel van den Coopman.

De Beelstrooming of ober al verdrant booz.

J A E R D I C H T.

In Brabant, Vlaanderen en Holland, Vries Land out-beda Cht, Sijn aLom die aLoren, en beLden te niet gebr aCht.